

tanácsadó olyan esetekben, amikor egy rendezvényre a kitüntetések is fel kell venni az ünnepi öltözékhez. Ilyenkor elmondja, hogy hol és hogyan kell elhelyeznem a rendjeleimet. Ahogy a szép hangokat, ezeket is körültekintően kell adagolni.

Összesen hét alkalommal vendégszerepeltem Buenos Airesben. Izoldát kétféle rendezésben is énekeltem, ezek között tizenöt év telt el. A második alkalommal Trisztánt Jon Vickers énekelte, akire tizennégy évig vártam. Valahogy így érezhette magát Ráhel, amikor végre az övé lett Jákob! Hibátlan, intenzív és egészen egyéni felfogású Trisztán volt.

Eszembe jut egy, a premieren történt eset. Az első felvonásban, a Trisztánnal való nagy drámai találkozás közben egyszer csak különös és váratlan vendég lépett színpadra. Jobb oldalról egy fekete-fehér foltos macska sétált be, gondosan körülnézett, belefogott az esti tisztálkodásba, majd teljes lelki nyugalommal kivonult a színről. Nem volt könnyű megőrizni a nyugalomunkat, mindenke előtt azért, mert Brangäne, akinek éppen nem volt énekelnivalója, hátat fordítva a közönségnek egész testében remegett a nevetéstől.

A *nibelung gyűrűje* Brünnhildjét is két különböző rendezésben énekeltem Buenos Airesben. Ezenkívül énekeltem az Ongania elnök tiszteletére rendezett galaesten is, valamint néhány jótékony célú dalestet is adtam. Az 1965-ös vendégszereplésem Salomé és Turandotot énekeltem, ezt a két vérszomjas nőszemélyt, akik mindig hűségesen kitartottak mellettem.

Liù szerepében a *Turandot*-ban egy fiatal énekesnő mutatkozott be, akiről azelőtt még nem hallottam. Úgy hívták, Montserrat Caballé. Azonnal beleszerettem a szokatlanul szép hangjába. Micsoda pianók és pianissimók, és az a fantasztikus frazírozás! Olyan volt, mintha soha nem kellene levegőt vennie. Egyik napon nagyon szomorú volt, azt állította, hogy nincs megelégedve vele a karmester. Mondtam neki, hogy ne izgassa fel ezen magát, mert véleményem szerint az ő nevét akkor is ismerni fogják, amikor a karmesterét már rég elfelejtették. Akkor nem is gondoltam, hogy milyen hamar beteljesül a jóslatom, ugyanis az a helyzet, hogy már nem emlékszem a karmester nevére.

Közismert dolog, hogy Caballé igen könnyen ájul el – a színpadon és azon kívül is. Amikor a *Turandot* premierjén kiénekelte az utolsó hangot, a rendezés szerint miután a keblébe dőfte a törét, a földre kellett rogynia. Ebben a pillanatban azonban elveszítette az eszméletét, ami önmagában egész jól illett a jelenethez, viszont a szegény hullaszállítóknak egészen az öltözőig kellett őt cipelniük, ahol aztán igen gyorsan magához tért. Amikor az opera véget ért, már újra a saját lábán állt a színpadon, hogy megköszönje a taposokat. A fodrásza, anélkül hogy Caballé észrevette volna, az öltözőben levette a fejről a parókát, ami alatt a saját haja – ahogy azt időnként szokták – egy nejlonharisnyával volt összefogva. Így jött a függöny elé kissé még mindig kábult állapotban, fején a harisnyával, hogy fogadja a közönség ünneplését. Szegény úgy nézett ki, mintha kopasz lenne. Csak arra lennék kíváncsi, mit gondolhatott Caballé, amikor később belenézett a tükörbe.

Ha a Buenos Aires-i publikum úgy igazán a szívébe zár egy énekest, akkor a rajongása nemcsak heves, hanem vad és akár tapintatlan is lehet. Amikor egyedül mentem a függöny elé, olyankor valóságos virágosó fogadott, és néha térdig gázoltam a virágokban. Mire végre sikerült elhagynom az Operaház épületét és eljutnom az autóig, számos gomb és egyéb kellék hiányzott a ruhámról. Egyszer, amikor hazaindultam Svédországba, néhány rajongóm svéd zászlókkal díszítette a kocsiját. Zuhogott az eső és fúj a szél, és vadul lobogtak a svéd követségtől kölcsönzött zászlók. Nem tudom, mit szóltak a követségen, amikor piszkosan és szakadtan vitték vissza azokat a zászlókat.

Egyébként nem csak kellemes meglepetésekben volt részem. Egy napon, amikor megérkeztem Buenos Airesbe, több száz rajongó várt rám a repülőtéren. Amikor áthaladtam a vámon, egyszerre támadtak le virágokkal, ölelésekkel. Mozdulni se lehetett, még a karomat se tudtam felemelni. Csendben reménykedtem, hogy nem esik bántódása a vállamon lévő táskámnak. Nem volt alaptalan az aggodalmam, ugyanis amikor a szállodába megérkeztem, kiderült, hogy nemcsak az ékszereim, de még a pénzem is eltűnt. Egy alattomos tolvaj a rajongók közé vegyült, és kirabolt. Azonnal felhívtam

a Swissair repülőtéri képviselőjét, ahol közölték, hogy én vagyok a harmadik, akit aznap kiraboltak.

Szokatlanul sötét, szomorú és esős nap volt az, és még ez a sokk is! Vissza kellett mennem a jó messze lévő repülőtérre, mert csak az a rendőrőrs foglalkozhatott az ügyemmel, ahol a rablás történt. Ott egy alacsony és csökönyös rendőrré bukkantam, aki azt állította, lehetetlen, hogy egy argentin repülőtéren rablás történjék. Majdhogynem azt feltételezte, hogy én rendeztem meg az egész lopást. Valamivel emberibb hangot ütött meg, amikor közöltem vele, hogy az ékszerek nagy része nem volt biztosítva, de természetesen soha többé nem hallottam róla semmit. Komolyan kétségbeestem a gondolatra, hogy egy idegen viseli az ékszereimet, amiket részben ajándékba kaptam, részben kemény munkával szereztem magamnak. Amikor visszaérkeztem a szállodába, azonnal felhívtam Bertilt, és elpanaszoltam neki a fájdalmamat. Először csak hallgatott, aztán ezt mondta: „Igen, de hiszen azok csupán kövek. Nem kellene annyira mellre szívnod a dolgot.”

Ez hatott.

Mivel Argentínában máshogyan vannak az évszakok (amikor nálunk őszi van, ott éppen akkor tavaszodik), és az utazás mindig hosszú és fárasztó, ilyenkor különösen hajlamos voltam a fertőzésekre. Minden egyes alkalommal, amikor megérkeztem Buenos Airesbe, azonnal megfáztam. Ez azért volt különösen kellemetlen, mert ha lemondok az előadást, ott nincs, aki helyettesítsen. Tehát köhögtem és énekeltem, és szedtem az antibiotikumot.

A mi gégeszünket dr. Leo Forschnernek hívták, elbűvölő idősebb úr, aki mindent megtett az énekesek érdekében. Ausztriában született, és egy argentin nőt vett feleségül. Mindketten nagyon szerették Wagnert, így különösen jó barátok lettünk. Az első alkalommal, amikor konzultálnom kellett vele, annyira rosszul éreztem magam, hogy a szállodában volt kénytelen felkeresni. Kopogott az ajtón, és az én „Tessék!”-emre először hosszasan nem történt semmi. Aztán óvatosan kinyílt az ajtó, és végül bejött. Amikor később jobban megismertük egymást, elmesélte, hogy miért habozott az ajtó

előtt. Egyszer egy híres svéd énekesnőhöz hívták, aki a náci időkben nagy sikereket ért el a szórakoztatózene területén. Anyaszült meztelenül fogadta a doktort. Így aztán kissé elbizonytalanodott, hogy esetleg minden svéd énekesnőnek ez a szokása, és nem akart ismételt kompromittálódni. Megnyugtattam a doktort, hogy ha mi svéd énekesnők gégészt hívunk, akkor többnyire pontosan tudjuk, melyik szervünkben lehet a kór.

Buenos Airesben találkoztam ám lényegesen kellemetlenebb figurákkal is. Egyiküket Eduardo Arnosinak hívták, és a tanári hivatása mellett kritikus is volt. Többek között az angol *Opera* magazinba és később az amerikai *Opera News*ba is szokott írni. Mielőtt elutaztam volna Buenos Airesbe, levelet kaptam ettől az Arnositól. Azt kérdezte, hogy elvinném-e magammal a legújabb lemezemet, mert szeretné bemutatni az argentin Rádióban. Teljesítettem a kívánságát. Amikor legközelebb indultam Argentínába, újra elkérte a legújabb lemezeimet, köztük *A nibelung gyűrűje* teljes felvételét. Ekkor már sejtettem, hogy Arnosinak a saját lemezgyűjteményéhez kellett az az ingyenlemezek, amelyeket a művészekről zsarolt ki. Elvégre kritikus volt, és legtöbben féltek a következményektől, amennyiben nem teljesítik a kívánságát.

Persze nem vittem neki egyetlen lemezt se. Szinte még meg se érkeztem a szállodába, már hívott is ez az Arnosi. Nem sokat tekerőriáztam, kerek pereg megmondtam, hogy nem hoztam neki semmilyen hanglemezt. Ezt még néhány bosszantó telefonhívás követte. Később már azonnal letettem a kagylót, amint kiderült, hogy ő van a vonal másik végén. Kis idő múlva kaptam tőle egy arcátlan levelet, amit vécépapírra (!) írt. „Ez az egyetlen papír, amit ön megérdemel”, kaparta rá kecses betűkkel. Az a rossz érzésem, hogy ugyanezt a tekerest használta akkor is, amikor kritikát írt rólam.

Mesélnem kell arról az argentin énekesnőről is, aki *A walkürben* a nyolc walkür egyikét énekelte. Nagyon édes, eleven és fecsegő teremtés volt és közölte velem, hogy gyereket vár, ami egyébként látszott is rajta. Ez egy keddi napon történt. Ugyanazon a héten pénteken újra énekelte a szerepet, és még könnyedebben ugrált

körbe a walkür-sziclákon. A kosztümje hirtelen jelentősen bő lett neki. Az előadás után örömtől sugárzó arccal mesélte, hogy fia született, s mivel *A walkür* előadása utáni éjszakán jött a világra, ezért a Siegfried nevet kapta, és engem ért a megtiszteltetés, hogy a gyermek keresztanyja legyek.

Gyakran gondolok a Buenos Aires-i barátaimra. Az egyik első rajongóm egy aprócska fiatalember, Carlos Baldonado volt, aki tánciskolába járt. Idővel híres táncos és koreográfus, majd a Teatro Colón balettigazgatója lett belőle. Nagyon meghatott, hogy néhány évvel ezelőtt két balettet is nekem ajánlott.

Az ország politikai és gazdasági problémáitól függetlenül egyetlen argentin emberrel se találkoztam, aki máshol szeretett volna élni. Mindannyian úgy érzik, hogy az ő országuk maga a Paradisom. Biztosan még mindig igen egyszerű hely, és a járdák gödrei se lettek kisebbek. Viszont olyan szabadságot és életkedvet nagyon kevés helyen lehet tapasztalni, mint ott.

Szegényebb lett volna a művészi életem, ha nem éltem volna meg egy kis Argentínát és a felejthetetlen Teatro Colónt.